

Door Henk Jongsma

Lezen

Tijdsduur

- 50 minuten (opdracht 1 t/m 5)
- 50 minuten (opdracht 6, 7 en 8)
- 90 minuten (opdracht 9 t/m 14)

Leerdoel

- De leerling kan betekenissen zoeken en uitleggen (opdracht 1 t/m 5).
- De leerling kan meningen en verklaringen zoeken en uitleggen (opdracht 6 t/m 8).
- De leerling kan het eigen standpunt duidelijk maken (opdracht 9 t/m 14).

Doelgroep

- havo 4 en 5
- vwo 4, 5 en 6

Inleiding

Een antwoord geven en vlug met een correctiemodel controleren of het klopt – zo gaat het vaak. Maar dat antwoord zo geven dat medeleerlingen het begrijpen en accepteren – dat is lastiger. Kost ook meer tijd. Maar het beklijft ook meer en er moet in elk geval duidelijk worden geformuleerd.

En het gaat over lezen. Waarom wordt er steeds minder gelezen? En is dat wel zo? Ook daarover moeten standpunten worden duidelijk gemaakt.

Ontlezing – een lelijk woord dat je de laatste tijd toch steeds vaker tegenkomt. Vooral jonge mensen zouden (bijna) niet meer lezen. En steeds meer mensen zouden zelfs eenvoudige teksten niet meer begrijpen.

Maar daar gaat deze lesbrief niet over. Wel over het verschijnsel dat jongeren nauwelijks meer boeken lezen en al helemaal geen literatuur. Want wat heb je daar nou aan?

Charlotte Remarque heeft daar een mening over.

Jongeren zijn niet te lui om te lezen, ze hebben alleen de tijd heel hard nodig voor andere, veel noodzakelijkere zaken, zegt ze.

Het gaat dus over jou. En dus zul je ook je eigen mening duidelijk moeten maken.

Opzet van deze lesbrief

- Je leest de tekst, zoekt betekenissen en legt die uit aan anderen (opdracht 1 t/m 5).
- Je haalt uit de tekst alle verklaringen en de argumenten die daarbij horen (opdracht 6, 7 en 8).
- Je maakt duidelijk waarom je het met een mening helemaal of helemaal niet eens bent (opdracht 9 t/m 12) en je legt uit waarom en waardoor je over een standpunt twijfelt (opdracht 13 en 14).

Uitgangstekst

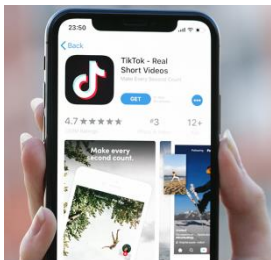
Waarom jongeren minder lezen (en niet omdat ze er te lui voor zijn)

1 Ik ben 22. Ik ben omringd door jonge, slimme mensen, die academisch zijn of worden geschoold. Geen natuurkundigen of ingenieurs, maar mensen die een culturele studie doen, ambities hebben in de 'creatieve sector', die historisch en filosofisch zijn aangelegd. Boekenwormen, zou je denken. Maar lezen lijken ze nauwelijks te doen, en nagenoeg geen van hen leest romans. Hoe komt dat?

2 Een vaak geopperde reden is de digitalisering van vermaak. De trek van het blauwe licht. Mensen van mijn leeftijd zouden een beperkte aandachtsspanne hebben en zich niet kunnen concentreren op iets langers dan een filmpje op TikTok (30 seconden), of een aflevering van *bingeable* series als *Modern Family* (20 minuten). Daar is ongetwijfeld iets van waar. Onze breinen zijn door het smartphonescherm geconditioneerd geraakt om snelle prikkels op te schrikken als waren het snoepjes. Boeken zijn in die visie het entertainmentequivalent van een vezelrijke maaltijdsalade. De wilskracht die nodig is om niet voor de snoepjes te kiezen is immens. Dit is het cynische, technofobe argument. Ik ben het er niet mee oneens, maar vind het niet toereikend.

3 Dan is er het argument dat ik vooral hoor van de generatie onder mij, mijn broertje van 16 (generatie Z): dat veel Netflixseries inmiddels beter zijn dan boeken. Die series

vertellen óók een verhaal, maar dan met alle toeters en bellen van visueel medium. Hier valt ook niet over te twisten. Televisieseries geen dom entertainment. Zeker sinds streamingdiensten hele seizoenen tegelijk online zetten, bootsen ze steeds meer de vertelvorm van de roman na. Het is salonfähig geworden te dat *Breaking Bad* de nieuwe *Misdaad en straf* is. Series hoeven zoals vroeger, iedere week de kijker te herinneren aan het plot. makkelijk terug te kijken. Ze kunnen daardoor grootse verhalen vertellen, net als romans dat kunnen.

een
zijn

zeggen
niet,
Ze zijn

4 Maar waar de tieners van nu veel vaker het boek zonder schaamte links laten liggen, zit dat anders met millennials (grotendeels: de twintigers en dertigers). Die willen nog wel lezen. Of ze vinden dat ze het eigenlijk wel zouden moeten. In ieder geval willen ze lezend worden gezien.

5 De esthetiek van het lezen is in onze cultuur alomtegenwoordig. Dagelijks zie ik op mijn Instagramfeed taferelen ter viering van de literatuur: een Penguin-pocket van *Pride and Prejudice* naast een latte macchiato, een overvolle tweedehandsboekenwinkel in Parijs waar een meisje met een nonchalante paardenstaart de flaptekst van *Ulysses* bestudeert. Op straat zie ik ostentatieve ruilboekenkastjes, linnen tassen met *I like big books and I cannot lie*. Lezen is uit, maar boeken zijn in. Het scherm trekt, maar we verafgoden het boek nog steeds, misschien wel meer dan ooit. We hebben het gevoel dat lezen belangrijk is, dat er van alles is dat we gelezen moeten hebben.

6 Ik vroeg een vrouw die al dertig jaar in het boekenvak werkt wat ik nou moest hebben gelezen. Verontwaardigd keek ze me aan. 'Wat je moet hebben gelezen? Niks, als je maar niet stopt met lezen.'

7 Ze vertelde dat je pas écht een intellectuele ontwikkeling doormaakt als je jarenlang romannetjes ligt te lezen in je studentenkamer. Maakt niet uit wat, gewoon, wat je leuk vindt. 'Als je maar gestaag doorleest, kom je alles wel een beetje tegen. Onopgemerkt telt het bij elkaar op en word je steeds meer mens. Dat noemen we dan *bildung*. Bedank me maar over dertig jaar.'

8 Leuk en aardig, dacht ik. Maar wat kan ik lezen om nu resultaat te zien? Waar kan ik jarenlange gestage menswording op mijn cv zetten? Ik heb helemaal geen tijd voor *bildung*. Misschien is dit de crux, hét verschil met vroeger, met haar generatie: dat wij het boek niet meer beschouwen als bron van vermaak, maar bovenal als middel tot een doel. Informatie. Eruditie. Reputatie.

9 Een studiegenoot van mij houdt al jaren vol dat fictie tijdverspilling is. Met non-fictie ligt het anders, volgens hem. Daar léér je tenminste iets van. Jarenlang legde hij zichzelf een houderig geschreven wereldgeschiedenis op. Die zoude hij mee van café naar college naar studentenkamer. Erin lezen deed hij niet, dat ding was onleesbaar. Zijn kennis nam niet toe; het enige wat toenam was zijn schuldgevoel.

10 Daar zit het euvel. Mijn generatie is gefixeerd op het optimaliseren van tijd. Productiviteit, of op zijn minst het streven naar productiviteit, is deze cv-oppoetsende, stagelopende burn-outgeneratie eigen. Waar die mentaliteit vandaan komt, daarover kun je boeken vol speculeren. Bindend studieadvies, de wedloop die de freelancewereld met zich meebrengt, een onverbidde arbeids- en woningmarkt, of toch gewoon weer smartphoneschermpjes. De druk is hoog om iedere minuut nuttig in te vullen.

11 De gamification die we kennen van stappentellers en productiviteitsapps is ook richting het lezen gewoekerd. Op een e-reader staat onderin hoelang het nog duurt tot je het boek uit hebt, als een routebeschrijving. 'Tijd tot einde hoofdstuk: 12 minuten. Tijd tot einde boek: 4 uur en 28 minuten.' Het instinct om te winnen neemt je over en je gaat jakkeren – van die 4 uur en 28 minuten kunnen we wel wat afschaven! Advertenties voor luisterboek-apps spelen in op de schaarste van tijd: luister een hoofdstuk terwijl je strijkt, forenst of hardloopt. Vergeet niet de reclames voor *speed reading*-cursussen die je overal tegenkomt. 70 woorden per minuut? Daar kunnen we 120 van maken.

12 Het lezen moet niet alleen snel, het boek zelf moet ook optimaal zijn. Aan de bestsellerlijsten kun je aflezen wat de jonge, slimme lezer nog trekt: Yuval Harari, Rutger Bregman. Aan de ene kant sterft boekensnobisme uit en aan de andere kant vinden we het belangrijk om geïnformeerd over te komen. De zucht naar het informatiefste boek dempt logischerwijs de interesse in fictie, waarvan de toegevoegde waarde niet onmiddellijk helder is. We willen niet stukje bij beetje mens worden, we willen de geschiedenis van de mensheid in één keer kunnen kopen.

13 De boeken spelen in op de angsten van deze generatie. Ze bieden een one-stop shop voor al onze behoeften, voor de jonge intellectueel die geen tijd heeft voor *bildung*: het wereldbeeldverschuivende, allesbevattende non-fictieboek dat je gelezen móét hebben. Ik heb niets tegen dit soort boeken, maar de taal (*Everything you need to know about ... This will change your entire view on ...*) en de marketing spelen bewust of onbewust in op de behoefte om van lezen een productieve activiteit te maken. Dat geldt ook voor de vliegveldbestseller over *not giving a fuck*, de optimalisatiegoeroes achter *Flow*, *The Power of Habit* en zelfs Jordan Peterson – het zijn boeken voor deze tijd, omdat ze beloven om in één klap je leven te veranderen. Populaire wetenschap is zelfhulp met andere middelen. Als we bij de voedselmetafoor blijven, zijn dit de proteïneshakes van de boekenwereld. Koken of kauwen hoeft niet, voedingswaarde is gegarandeerd.

14 Deze houding tegenover leven en lezen – dat er een optimale, efficiënte manier is om het te doen – roeit veel meer uit dan alleen fictie. Het maakt van ieder boek een moetje, een kans om jezelf te verbeteren en om het meeste uit je tijd te halen. Kunst om de kunst delft het onderspit wanneer optimalisatie het hoogste doel is. Terwijl er uit lezen zo veel plezier te halen is. Ergens denk ik dat we ons dat nog kunnen herinneren. Maar dan moeten we wel eerst berusten in het idee dat niet iedere seconde telt.

Naar: Charlotte Remarque, in: *de Volkskrant*, 19 september 2020.

Opdracht 1 – alleen

In de tekst van Charlotte Remarque staan nogal wat woorden en uitdrukkingen die jij waarschijnlijk niet elke dag gebruikt. Maar vaak zullen ze je toch wel min of meer bekend voorkomen. Noteer een betekenis of een omschrijving die ook voor anderen (ouderen of jongeren) duidelijk is. Waar nodig gebruik je een woordenboek of een andere bron.

Alinea	Woord of uitdrukking	Betekenis of omschrijving
1	academisch	
	culturele studie	
	creatieve sector	
	historisch aangelegd	
	filosofisch aangelegd	
2	digitalisering van vermaak	
	aandachtsspanne	
	bingeable	
	geconditioneerd	
	entertainmentequivalent	
	immens	
	cynisch	
3	technofoob	
	visueel medium	
	streamingdienst	
	salonfähig	
5	plot	
	esthetiek van het lezen	
	ostentatief	
7	ruilboekenkastje	
	bildung	
8	cv	
	de crux	
	bron van vermaak	
	middel tot een doel	
	eruditie	
9	reputatie	
	fictie	
10	non-fictie	
	euvel	
	gefixeerd zijn op	
	optimaliseren van tijd	
	streven naar productiviteit	
	burn-outgeneratie	
	speculeren	
	bindend studieadvies	
	freelancewereld	
	11	gamification
forensen (werkwoord)		
speed readingcursus		

12	optimaal	
	boekensnobisme	
13	one-stop shop	
	wereldbeeldverschuivende	
	vliegveldbestseller	
14	een moetje	
	kunst om de kunst	
	optimalisatie	

Opdracht 2 – groep

Vorm een groepje van vier. Bespreek met elkaar wat je bij opdracht 1 hebt ingevuld. Alle omschrijvingen moeten duidelijk zijn voor een jongere en een oudere generatie. Vul aan en verbeter waar dat nodig is.

Opdracht 3 – alleen

In deze tekst worden ook, als voorbeeld, titels van series en boeken genoemd. Maak even een overzichtje.

Alinea	Titel	Boek / Serie / ...	Korte omschrijving
2	Modern family		
3	Breaking Bad		
	Misdaad en straf		
5	Pride and Prejudice		
	Ulysses		
13	Flow		
	The Power of Habit		

Opdracht 4 – alleen

Er worden ook een paar namen van 'makers' genoemd. Waarvan of waardoor zijn ze bekend?

Alinea	Naam	Bekend van of door
12	Yuval Harari	
	Rutger Bregman	
13	Jordan Peterson	

Opdracht 5 – groep

Vorm weer een groepje van vier en bespreek jullie invulling van opdracht 3 en 4. Zorg ervoor dat je uitwerking duidelijk en volledig is.

Goed lezen

In de eerste alinea constateert Charlotte Remarque twee zaken over haar leeftijdgenoten:

- Ze lezen nauwelijks.
- Ze lezen geen romans.

Voor beide constateringën zoekt ze verklaringen.

Opdracht 6 – alleen

Vul het overzicht in.

Let op: Je kunt misschien niet alle vakjes invullen, en misschien heb je ook weleens een vakje extra nodig.

Ze lezen nauwelijks		
Verklaring	Ondersteunende argumenten	In alinea
1	1	
	2	
2	1	
	2	
3	1	
	2	
4	1	
	2	
5	1	
	2	
6		

Opdracht 7 – alleen

Vul het overzicht in.

Let op: Je kunt misschien niet alle vakjes invullen, en misschien heb je ook weleens een vakje extra nodig.

Ze lezen geen romans		
Verklaring	Ondersteunende argumenten	In alinea
1	1	
	2	
2	1	
	2	
3	1	
	2	
4	1	
	2	

Opdracht 8 – groep

Vorm weer een groep van vier. Bespreek jullie uitwerking van opdracht 6 en 7. Zorg samen voor een zo volledig mogelijk overzicht.

Schrijven

Opdracht 9 – alleen

In de tekst worden veel meningen gegeven: over lezen, over series, over tijd, enzovoort. Zoek een mening waarmee jij het helemaal eens bent.

Leg in een korte tekst uit, met argumenten, waarom dit ook jouw mening is.

Zorg voor een duidelijke opbouw van je tekst:

- inleiding: moet lezer nieuwsgierig maken
- middenstuk: mening met argumenten
- slot: afsluiting en conclusie).

Opdracht 10 – groep

Laat je tekst aan minstens twee medeleerlingen lezen en vraag commentaar. Is je uitleg duidelijk? Ze moeten natuurlijk ook kijken naar woordkeus, zinsbouw, spelling, enz., maar de hoofdvraag is: heb ik het duidelijk uitgelegd?

Opdracht 11 – alleen

Er zullen in de tekst ook meningen voorkomen waarmee jij het helemaal niet eens bent. Zoek zo'n mening een maak in een korte tekst duidelijk waarom je het er niet mee eens bent. Zorg ook nu voor een duidelijke, overzichtelijke opbouw.

Opdracht 12 – groep

Laat je tekst weer aan minstens twee, liefst niet dezelfde, medeleerlingen lezen en vraag commentaar. De hoofdvraag is weer: heb ik het duidelijk uitgelegd? Natuurlijk moeten ze ook kijken naar woordkeus, zinsbouw, spelling, enz.

Opdracht 13 – alleen

Lastiger is het om aan anderen uit te leggen waarom je niet zo goed weet hoe het zit. Dat ga je nu doen.

Zoek een mening uit deze tekst waarbij je je twijfels hebt. Het zou zó kunnen zijn, maar het zou ook heel anders kunnen zijn.

Schrijf een korte tekst waarin je je twijfels uitlegt: aan de ene kant ... aan de andere ...
Zorg weer voor een overzichtelijke opbouw.

Opdracht 14 – groep

Vraag ook bij deze tekst commentaar. De hoofdvraag blijft: is je uitleg duidelijk?